

MATN USTIDA ISHLASHDA KOMMUNIKATIV O'YINLARDAN
FOYDALANISH METODIKASI (INGLIZ TILINI IKKINCHI CHET TILI
SIFATIDA O'QITISH MISOLIDA)

Xojiyeva Sevaraxon Dilshodjon qizi

Annotatsiya: *So'nggi yillarda chet tillarini o'rganishga va o'qitishga bo'lgan e'tibor sezilarli darajada oshib bormoqda. Bu esa chet tili darslarini, xususan, ingliz tili fanini qiziqarli qilib o'tishni ya'ni turli innovatsion metodlardan, texnik vositalardan, turli xil o'quvchini jalb qiluvchi, interfaol o'yinlardan foydalanishni taqozo etmoqda. Dars davomida bunday o'yinlardan foydalanish o'quvchining fanni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini yanada oshiradi. Ushbu maqolada rus va ingliz tillarini o'yinlar orqali o'rganish metodlari yoritib berilgan*

Kalit so'zlar: *chet tili, interfaol o'yinlar, texnik vositalar, didaktik o'yinlar, Rolli o'yinlar uslubi, o'yinli grammatika, Taboo words (ta'qiqlangan so'zlar), Pictionary(so'zli o'yin).*

Abstract: *In recent years, the emphasis on the study and teaching of foreign languages has increased significantly. This is done to make foreign language lessons, especially English, more interesting, that is, using a variety of innovative methods, techniques and interactive games that challenge a wide variety of students. Using these games throughout the lesson further enhances students' interest in learning the subject. This article describes techniques for learning English and russian through games.*

Keywords: *foreign language, interactive games, technical means, didactic games, role-playing style, game grammar, taboo words (forbidden words), Pictionary game).*

Bugungi kunda xorijiy tillarni o'rganish muhim ahamiyat kasb etayotganligi sababli, tillarni nafaqat oliy ta'lim muassasalarida, maktablarda, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida ham o'rgatilmoqda. Darslarda o'ziga xos usullar, qiziqarli metodlar bilan o'tilmasa, o'quvchilarni darsga jalb qilish biroz murakkab vazifaga aylanishi mumkin [1-4]. Agarda darslarda an'anaviy usullardan kechilsa, qiziqarli qilib olib borilsa bu nafaqat dars sifatini ta'minlaydi, shu bilan birga zerikishni oldini olib, passiv o'quvchilarni ham darsda ishtirok etishga jalb qiladi.

Ingliz va rus tilini o'rgatish jarayonida bir qator qiziqarli o'yinlar mavjud. Shuni aytib o'tish joizki, bolalarga til o'rgatishda shunday o'yinlardan

oydalanish kerakki, unda barcha o'quvchilar birdek ishtirok etishsin hamda darsadan yangilik olishsin (masalan yangi lug'atlar yodlab ketishi mumkin, har kuni shu jarayon takrorlansa, o'quvchining lug'at boyligi yuqori darajaga ko'tariladi). O'quvchilarga darsni grammatik tushunchalar bilan boshlash no'rindir, ayniqsa kichik sinf o'quvchilarini tezda zerikishiga sabab bo'ladi. Natijada darsga bo'lgan qiziqish so'nishi mumkin [5-9]. Ular bilan hattoki salomlashish jarayonini ham noan'anaviy tarzda boshlash kerak, masalan, o'qituvchi kirishi bilan darsni qandaydir salomlashishga oid inglizcha qo'shiq bilan boshlash (asosan boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mativatsion usuldir) usuli samarali usuldir. Shu tariqa dars davom etsa, o'quvchilar dars davomida ha bir topshiriqqa bo'lgan e'tiborini yo'qotishmaydi. Xattoki ular ingliz tili darslarini intizorlik bilan kutishadigan bo'lishadi. Albatta, bularning barchasini o'qituvchi tashkillashtirishi kerak va bu pedagogning zimmasida. Shunday ekan chet tilini o'rganishni qiziqarli qilish uchun ba'zi o'yin turlarini keltirib o'tish mumkin [10-14]. Ingliz va rus tillari darslarining samaradorligini oshirish uchun „Rolli o'yinlari“dan foydalanish mumkin. Bu o'yinning afzallik tomonlari shundaki, bu vaziyatdan kelib chiqib o'ynaladi. Bu o'yin nafaqat fan o'rganilishi uchun foydali, shu bilan birga aqliy qobiliyatni shakllantirishga ham yordam beradi. Bu o'yinda mavzular tanlab olinib, bolalar dialoglar tashkil qilishadi. Masalan, yo'lovchining taksini to'xtatgan jarayonidagi suhbat, yoki kiyim do'konlaridagi muloqotlar - bularning barchasini ingliz tilida ham gapirib, ham ko'rsatib berishadi. Aynan shu o'yinda, guruh bilan ishlash taktikasini qo'llasak ham bo'ladi, ya'ni o'quvchilarni guruhlarga ajratib turli mavzularni bo'lib berish. Bu holatda raqobatlashuv ham vujudaga keladi. Raqobat-yuksalish mezonidir [15]. Topshiriqni yaxshi bajargan guruh rag'batlantirilsa, qolgan o'quvchilarning intilishi ham kuchayadi. Bundan tashqari, ingliz tili darslarini mazmunli o'tkazish uchun didaktik o'yinlardan foydalanish ham maqsadga muvofiqdir [16-19]. OBJECT- bu o'yin o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga xizmat qiladi. Bizga ma'lumki, chet tili fanlarini o'rganishdagi eng muhim yo'nalish bu yangi so'zarni yod olishdir. O'quvchilarning xarakterlarini hisobga olsak, har bir o'quvchi o'z usulida lug'at yodlaydi. Shunga ishonchimiz komilki, o'yinlar orqali yangi so'zlarni yodlash hammaga mos keladi va bu jarayonni yengillashtiradi. Yuqorida aytib o'tgan o'yinimizda, dars paytida sinf xonadagi 15 ta buyum stol ustiga qo'yiladi va o'quvchilar kelib bu buyumlarni ko'zdan kechirishadi. Buyumlarning usti yopib qo'yiladi va so'ngra o'quvchilar ko'rgan narsalarini, ma'lum vaqt davomida inglizchasini doskaga yozishlari kerak. Eng ko'p so'zni to'g'ri yoza olgan o'quvchi g'olib bo'ladi. Shu o'yinning sifatini ta'minlash maqsadida shuni ayta

olamanki, shu vaziyatning o'zida qolgan, ishtirok etmagan o'quvchilarni ham darsga jalb qilish uchun, ularga shu buyum nomlariga bittadan gap tuzish toshirig'i berilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi va bu befarqlikning oldini ham oladi. Pictionary - ko'pchilik ingliz tili fanini o'rgatuvchi va o'rganuvchilar uchun bu o'yin tanishdir, ya'ni o'z nomi bilan so'z o'yini va unda rasm chiziladi. Bu o'yinda rasm chizish uchun oddiy doskadan yoki magnit doskadan foydalanish mumkin. Sinf o'quvchilari ikki guruhga bo'linadilar va har bir jamoa uchun doskaning ikki tarafiga jadval chiziladi. Jamoalarning ballari shu jadvallarga yozib boriladi. Parta ustiga so'z nomlari yozib qo'yiladi va teskari qilib o'giriladi. Har bir guruhdan o'quvchilar navbatma-navbat chiqib, yashiringan so'zlar orasidan birini tanlab, doskaga chizib beradi. Qaysi jamoa birinchi topsa shu jamoaga ball beriladi. Bu o'yin ham o'quvchilar zehniini charxlaydi. Shuni ham ayta olamizki, rasmlardan foydalanish - o'quvchilarni tez jalb qiluvchi taktikadir, ayniqsa, u o'quvchilarning o'zi tomonidan yaratilsa. Taboo words o'yini (Ta'qiqlangan so'zlar) - bu qiziqarli o'yin o'quvchilarga sinonim so'zlar va ularning tariflarini qo'llashda yordam beradi. Sinonimlardan foydalanish nutqning ravonligi, so'zlashuvning chiroyli bo'lishini ta'minlaydi. Ayniqsa ingliz tili fanida so'z qo'llash bilan bog'liq xatolikga yo'l qo'ymaslik kerak, chunki ingliz tilidagi ko'plab bir xil ma'noni anglatuvchi so'zlar, gap mazmuniga ko'ra foydalaniladi. Aynan ushbu o'yin shu jihatda ehtiyotkor bo'lishga yordam beradi. Bunda guruhlar tashkil qilinadi, ya'ni o'quvchilar qarama-qarshi holda o'tiradilar. Har bir jamoa o'z jamoasidan bir kishini ro'parasidagi stulga o'tirishi uchun tanlaydi. O'qituvchi esa o'quvchilar ortiga o'tib katta qog'ozda yozilgan so'z ushlab turadi. O'rindiqda o'tirgan o'quvchilar bu so'zni ko'ra olmasligi kerak bo'ladi. Jamoaning o'rindiqda o'tirgan a'zosiga o'qituvchi ushlab turgan so'zni aytirish uchun biroz vaqt bo'ladi. Tennis o'yini - bu o'yinning maqsadi o'quvchilarning tezligini oshirishdir. Bu o'yin zanjir o'yiniga o'xshaydi va tanlangan mavzu doirasida bo'lib o'tadi. Bunda aytilgan so'zning so'nggi harfiga yangi so'z aytishi kerak, masalan mavzu nomi „Animals” bo'lsa, mavzudan chetlashmagan holda „Tiger” so'zi bilan boshlansa, ikkinchi ishtirokchi „rabbit” deb davom ettiradi. Shu tariqa o'yin davom etadi. O'yin davomida to'xtab qolgan o'quvchi 5 daqiqa davomida javob bera olmasa o'yindan chetlashtiriladi va qolgan o'quvchilar bilan davom ettiriladi. O'yinni sinf bilan ya'ni ko'pchilik bilan o'ynash juda qiziqarli va maroqli bo'ladi. Bu o'yinni mavzuni o'zgartirish orqali ham o'ynash mumkin. Shu bilan birga, o'yinlarni tashkil etish jarayonida, ularni turli texnik vositalar bilan bog'lab o'tish ham qiziqishni oshirishga xizmat qiladi. Chunki bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan zamonda barcha yoshlar, o'smirlar va kattalar

ham zamonaviy texnologiyalarga befarq emas. Shunday ekan, qiziqarli fan o'yinlari kompyuterlarda tashkil qilinishi orqali samarali natijaga erishish mumkin. Darhaqiqat, dars berishda grammatik tushunchalar ham o'rgatiladi, chunki o'qituvchilarning dars rejalarida bu ko'rsatilgan. Ammo, bu jarayonni osonlashtirish va qiziqarli o'tkazish uchun ham o'yin mavjud. Masalan mavzu so'z turkulari (parts of speech). Ular so'z turkumlarini yaxshi o'rganishlari va bir-biridan ajrata olishi kerak. O'quvchilarga ingliz tilida musiqa qo'yib berilib qo'shiq ichidan tinglash paytida faqat ot (noun) so'z turkumiga oid so'zlarni yozish topshirig'i berilishi va keying o'quvchiga boshqa so'z turkumi berilishi mumkin. Shunday qilib mavzu mustahkamlanadi, bu usulni boshqa mavzularni o'tish jarayonida ham qo'llash mumkin. Buni o'quvchilar uchun madaniy hordiq sifatida tashkillashtirish ham mumkin. O'yinlardan foydalanishda ularni bolalarning bilimiga va yoshiga qarab o'zgartirishimiz, ya'ni osonlashtirish yoki murakkablashtirishimiz mumkin. Ushbu yuqorida keltirilga o'yinlarning maqsadi o'quvchilarning xotirasini kuchaytirish, aqliy salohiyatini oshirish, tezkorlik, ziyraklik, yangi so'zlarni oson esda saqlash va eng asosiysi darsni mazmunli tashkil qilishdir. Bugungi kunda ta'lim jarayoni asosan an'anaviy tarzda olib borilayotgan bo'lsada, ta'lim tizimining barcha bosqichlarida chet tillarini uzluksiz o'rganishni tashki qilish, shuningdek, o'qituvchilar malakasini oshirish hamda zamonaviy o'quv-uslubiy materiallar bilan ta'minlash yanada takomillashtirishni taqozo etadi. Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiyalari bilan ta'lim berishning ilg'or uslublarni joriy etish yo'li bilan o'sib kelayotgan yosh avlodni shu o'rganayotgan tillarining mutaxasisi bulishi va buning negzida ular shu tillarda bemalol so'zlash olishlari maqsadga muvofiqdir. Zero, barchasi yoshlarimizning buyuk kelajagi, yurtimiz ravnaqi uchundir.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilim olish jarayonini samarali qilish uchun yangi metodlar va vositalar izlanmoqda. Interaktiv o'yinlar bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat o'quvchilarni jalb qiladi, balki ularning o'zlashtirish darajasini ham oshiradi.

Interaktiv O'yinlarning Afzalliklari

Qiziqish va Motivatsiya: O'yinlar o'quvchilarning diqqatini tortadi. Ular o'yin jarayonida faol ishtirok etish orqali o'zlarini qiziqarli muhitda his qilishadi.**Hamkorlik va Jamoaviylik:** Ko'p o'yinlar jamoaviy ravishda o'ynaladi, bu esa o'quvchilarga bir-birlari bilan muloqot qilish va hamkorlikda ishlash imkonini beradi. Bu ko'nikmalar kelajakda juda muhimdir.**Muammolarni Hal Qilish:** O'yinlar ko'pincha muammolarni hal qilishga asoslangan bo'ladi. O'quvchilar real hayotdagi vaziyatlarga yaqin sharoitda fikrlash va qaror qabul

qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'z-o'zini Baholash: O'yinlar orqali o'quvchilar o'z muvaffaqiyatlarini baholash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu esa ularni yanada ko'proq o'rganishga undaydi. Tezkor Fikr Yuritish: O'yinlar tezkor fikr yuritishni talab qiladi, bu esa o'quvchilarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Interaktiv O'yinlarni Qanday Qo'llash

Darslarda O'yin Elementlari: O'qituvchilar dars jarayonida o'yin elementlarini qo'shishlari mumkin. Masalan, savol-javob o'yinlari yoki viktorinalar orqali darsni yanada qiziqarli qilish mumkin. Onlayn Platformalar: Turli onlayn platformalar (masalan, Kahoot!, Quizlet) orqali interaktiv o'yinlar tashkil etish mumkin. Bu platformalar orqali o'quvchilar masofadan turib ham ishtirok etishlari mumkin. Simulyatsiyalar: Real hayotdagi vaziyatlarni simulyatsiya qiluvchi o'yinlar orqali o'quvchilar amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkin. Masalan, iqtisodiy simulyatsiyalar yoki ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan o'yinlar. O'rganish Jarayoni Bilan Integratsiya: O'yinlarni o'qitish dasturiga mos ravishda tanlash va ularni ta'lim maqsadlariga muvofiq ravishda qo'llash zarur.

Interaktiv o'yinlar ta'lim jarayonini yangilash va o'quvchilarning qiziqishini oshirishda juda samarali vosita hisoblanadi. Ular yordamida o'qituvchilar nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ham ta'minlashlari mumkin. Kelajakda interaktiv o'yinlardan foydalanish ta'lim sohasida yanada keng tarqalishi kutilmoqda, bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABOYOTLAR:

1. "Pedagogika" - S. M. Kamilov. Ta'lim jarayonining nazariy va amaliy asoslari, o'qitish usullari haqida ma'lumotlar.
2. "O'qitish metodlari" - R. A. Qodirov
O'qitish usullarini tahlil qilish va ularning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar.
3. "Ta'lim metodikasi" - M. A. Sattorov
Ta'lim jarayonida foydalaniladigan metodlar va ularning qo'llanilishi haqida.
4. "Innovatsion ta'lim texnologiyalari" - N. A. Murodov. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va innovatsion usullarni qo'llash haqida
5. "O'qitish usullari va texnologiyalari" - L. M. Ergasheva. O'qitish jarayonida turli usullar va texnologiyalarni qo'llash bo'yicha amaliy misollar.

6. "Pedagogik texnologiyalar" - T. A. Abdurahmonov. Pedagogik texnologiyalarni o'rganish va ularni ta'lim jarayonida qo'llash.
7. "Ta'limda o'yin metodlari" - Z. R. Shukurova. O'yinlarni ta'lim jarayonida qanday samarali ishlatish mumkinligi haqida.
8. "O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma" - Oliy ta'lim muassasalari uchun. • O'qituvchilarga mo'ljallangan usullar va strategiyalar to'g'risida.

